

הלכות פסח סימן תעה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יג]

כדי להמית אָרְס שְׁפָתוֹכוֹיָא.

סכנה, יש להקל בפחות מבזית מרור, אך אם אין הקושי מחמת חולי אין להקל בזה.

25) ואף שיש במצוה שיעור של כזית מצוה שאוכלה בכדי אכילת פרס, ולענין איסור אכילת כזית המין בפסח נחשב אכילה ולא בטל, כתב החו"א (א"ח סי' קכד להק' קטו, א ד"ה אתי מרור) שמי"מ לענין קיום מצוה לא די באכילה בכדי אכילת פרס, כיון שהמרור שאוכל עמה מבטל את טעם המצוה.

[משנ"ב ס"ק יז]

לנער התרפת קמ"ו פקוד פקוד שְׁאָכַל מִקְרָבָא.

26) ואף בליל הסדר שחל בשבת שיש איסור לנער פסולת מותר אוכל משום איסור בורה, דעת הגר"מ קרליץ (חוט שני פסח פי"ז ס"ק כב) שאת החרוסת מותר לנער מעל המרור, משום שאין זו פעולת ברירה, שהרי הרבה פעמים נשאת מעט חרוסת על גבי המרור, ובאופן זה אין נחשב איסור בורה.

[משנ"ב ס"ק כא]

מִצָּה וּמְרוֹר וְאִיִּכְלִים בְּיַתְדֵי.

27) וטעמם שאין מוכיזים פסח, אף שבזמן שביית המקדש היה קיום היו בורכים עמו גם את בשר הפסח לרעת הרבה ראשונים, כתב החק יעקב (ס"ק יג) שכיון שאומר יכן עשה הל' הריהו אומר שקר, שכן אינו אוכל פסח בזמן הלל, וגם יבוא לטעות ולאכול את הצלי שהוא כנגד הפסח, והרי אסור לאוכל משום שנראה כאוכל קדשים בחוץ.

[משנ"ב ס"ק נג]

מִשֹּׁם מִצָּה שְׁאִוְכַל.

28) ובדיעבד אם אכל בלא הסיבה, כתב השו"ע הרב (ס"כ) שאין צריך לחזור ולאכול בהסיבה, משום שיש לסמוך על דעת האומרים שאין צורך כלל הסיבה באכילת הכורך, כיון שאוכל אז גם מרור, ומרור הרי אינו צריך הסיבה.

[משנ"ב ס"ק נה]

בסימן תעג במשנה ברורה סעיף קטן כ"ט.

29) ובטעם הדבר כתב שם, שאחר שמילא כריסו ממרור באכילתו לשם כרפס, אין יברך אחר כך על אכילת מרור.

[ביה"ל ד"ה בטבל]

בסימן רה במשנה ברורה סעיף קטן ה. עין שם.

30) שב כתב, שכל שאין דרך לאוכלו בנות שהוא אלא רק יחד עם פת, אם אכלו לבדו מברך עליו 'שהכל', ואף דבר שיכולים לאוכלו בעודו רך ובמצא שיש אפשרות לאוכלו חי לבדו, מי"מ אם דרך בני אדם באותו המקום לאוכלו רק יחד עם פת, ברכתו 'שהכל'.

21) ומה שהיקנו לטבול את המרור בחרוסת משום ארס, אף שבשאר ימות השנה אוכלים מרור ולא הוזהרו חכמים לחוש לזה, כתב הרא"ש (פסחים פ"י סי' כה) שהאיל הוא טיבול של מצוה הוזהרו חכמים שלא יהיה בו חשש סכנה, וביאר הגרש"ז איערבך (הלכות שלמה פסח פ"ט ארחות הלכה הע' 318) שכיון שתיקנודו בתורת חיוב על כל אדם, חששו שלא תבוא תקלה על ידם, ולכן הנהיגו בזה זדירות יתירה.

[שנה"צ ס"ק יג]

ואינו אלא משום קצרה, זכר לתפוח.

22) ועוד דברים שיש בחרוסת משום זכר לשיעבוד במצרים, כתב הרמ"א לעיל (סי' תעג ס"ה) שעושה את החרוסת עבה וזר לטיט, וכן מאדומה בין זכר לדם.

ובטעם הרב שאין מברכים על החרוסת אף שהיא מצוה בפני עצמה, כתב הטור שהחרוסת טפלה למרור ולכן לא תיקנו בה ברכה.

[משנ"ב ס"ק יד]

וְאִיִּכְלִים בְּלֵא הַקְּבָה.

23) ולענין ברכת 'בורא פרי האדמה' על אכילת המרור, כתב לעיל (סי' תעג ס"ק נה) שיוכין בברכת 'בורא פרי האדמה' שמברך על הכרפס לפטור גם את המרור שאכל לאחר מכן, ולכן לא יברך לאחר אכילת הכרפס גם אם אכל ממנו כזית. ואף לשיטת שהביא בביה"ל שם (סי' ר"ה ואינו) שאם אכל כזית כרפס מברך אחריו ברכה אחרונה, מי"מ כתב בביה"ל שאינו חוזר ומברך שוב על המרור, ובטעם הדבר כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח על א"ח סי' קסז ס"ק ד) שסומכים על דעות הקדמונים שבלייל הסדר נחשב המרור כדברים הבאים מחמת הסעודה ואינו טעון ברכה נכמבואר טעם זה בביה"ל שם.

[משנ"ב ס"ק טז]

וְכֹרֶקָה עִם הַמְרוֹר וְכ"ר, לְטַעַם מִצָּה שֶׁהוּא מִדְּאוֹרְקָתָא.

24) ואופן כריכת המצה עם המרור, דעת הגר"ש זואנר (קובץ מבית לוי ח"ד עמ' לב) שאף שבספר ויגד משה (סי' כו אות ז) דקדק מלשון השו"ע שמשמע שכורך את המצה בין שתי חתיכות מרור [וכן הוא לשון כמה ראשונים], מי"מ כבר כתב שם שאין מנהג העולם כן, אלא כורכים את המרור בין שתי חתיכות מצה אחת מלמעלה ואחת מלמטה, וכלשון הקצושיע (סי' קיט ס"ז) והערך השלחן (סי' ז).

ומי שקשה עליו אכילת המרור עם הכורך, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ג סי' טו) שאם הקושי הוא מחמת חולי [אף שאין בו

הלכות פסח סימן תעה

באר הגולה פו

ט ברימא קמי טור
בשם רבנו שמעון
בשם רש"י והרא"ש
כ טור בשם השו"ת
ל שם בגמרא קט"ו
יגב חסדא

לגער חרסת מעליו, ויברך על אכילת מרור (יד) ויאכלנו בלא (ו) הספה. ואחר כך נוטל (טו) מצה שלישית ובוצע ממנה [*] (טז) ויכורכה עם המרור (יז) ויטובלה (יח) פחלסת הגה ויש אומרים (יח) דאין לטבול, וכן הוא במנהגים, (יט) וכן ראיתי נוהגין, (כ) *ואומר זכור למקדש (ט) (כא) כהנל' (כב) ואוקלן בחדו. בהספה. ומשפך על אכילת מצה' בלא (י) נסית בדבר שאינו מענין הסעודה עד שלא יאכל קריכה זו, (כד) כדי שמשעלה ברפת אכילת מצה וברפת אכילת מרור גם לקריכה זו: ב (כה) לאם אין לו (כ) ירקות לטבול ראשון אלא מרור, יברך עליו *בטבול ראשון בורא פרי (יג) האדמה' (כו) ויעל

שערי תשובה

[*] וכוונה עם המרור. עין בשאגת ארתה סימן ק דבדבר הראש שמעם הא מרור כיצד צדח הנהיגו שנים דבכורה על אכילת מרור, וא"כ י"ל דקריכה א"צ פניה, וחיגי ע"ז וסביא ראית דתוב לאכל כחצו בוסן דאיכא פסח טלארמא וכו' ויחזו מתקבן גלא מורה מצה ומרור ואוכל וכו', והט"ז קמב ד"ל הנה כונה פסח מצה ומרור, וכן פרש רש"י, וכ"כ סא"ר ו"ל. וסח"י קמב דעקשו אין פסח אין לזכיר פסח, דאיהו יאמר שקר ביון שאין לו פסח, ע"כ אין לשפש הספסא שלנו, ע"ש: (י) נסית, ואם סה א"צ להור ולברך, ב"ת, ט"ז, מ"א: (ל) ורקות כו'. וטוב להור אחר שאר ירקות לצמקי נפש מפלגא שבקמרא, ואם אין לו ירקות יתח דבר אחר שברכתו ככה"א אפלו הוא מין לפת, מ"א: (יג) האדמה. וקמב המ"א: וקמא אם לוקח טאות מין טהור שראוי לאכל ס"י מקבין עליו פה. אכל מה שאין בידו לאכלו ס"י, כמו תבואה שפארין קרי"ו, אין לברך עליו רק על אכילת

באר היטב

(ו) הספה. ואם רוצה להסב רשאי: (ד) בחרסת. וכ"כ הבי"ח והנה"ל מפראג וט"ז וחי' ונאחזקים לטבול בחרסת. והמ"א כתב: היכא דנהוג נהוג: (ט) כהנל. הנסחא שלנו כף הוא: כן עשה הלל בזמן שביח המקדש קמב הנה מורה מצה ומרור ואוכל וכו', והט"ז קמב ד"ל הנה כונה פסח מצה ומרור, וכן פרש רש"י, וכ"כ סא"ר ו"ל. וסח"י קמב דעקשו אין פסח אין לזכיר פסח, דאיהו יאמר שקר ביון שאין לו פסח, ע"כ אין לשפש הספסא שלנו, ע"ש: (י) נסית, ואם סה א"צ להור ולברך, ב"ת, ט"ז, מ"א: (ל) ורקות כו'. וטוב להור אחר שאר ירקות לצמקי נפש מפלגא שבקמרא, ואם אין לו ירקות יתח דבר אחר שברכתו ככה"א אפלו הוא מין לפת, מ"א: (יג) האדמה. וקמב המ"א: וקמא אם לוקח טאות מין טהור שראוי לאכל ס"י מקבין עליו פה. אכל מה שאין בידו לאכלו ס"י, כמו תבואה שפארין קרי"ו, אין לברך עליו רק על אכילת

באר הגולה

הזכיר זה, וזאת הרא"ש והמרדכי, ובש"ס לא נזכר אלא פזית, השמש שאכל פזית. ואף שאפשר לדחוק דעקר שעורא הוא בפזית ובדיעבד יוצאין בו, מפל מקום כל כי האי מילתא הני לה להלמוד לפרשי, ובאמת אף להני המצרכים ג' פזית הוא רק משום לחס"משה, וגם הא דהזכיר לזכור בברכה ראשונה על מצה אחת ובברכה שניה על מצה שניה הוא משום שלא יהיו המצות חבילות חבילות, אבל גם לקריכה שתי המצות הם דבר אחד וכמו בשבת לחס"משה, ומעקר הדין יכול לאכל אותה שירצה, רק משום דעל כל אחד מהמצות פזן בברכה, טוב שיזעזע מכל אחד, אכל פזית דין בברכה אחת בצירוף משפטים, וכל"שפן לפי פשנת הפוסקים וכפי פסק המספר שאחזק בשפטים ומכון פשתי הפכרות על שפטים ככה, מפל שפן דאין צריך רק פזית אחד השפטים, גם רבנו ירחם שיעמיק גמ"ס באחרונה דעת רבנו הרא"ש לא הזכיר רק שאוכל משפטים, אבל שני פזית לא הזכיר, וצריך עיון: * ואומר זכור למקדש'. קשה, הלא אמרנו זו הני הפוסקים בין ברכה לברכה, והקמב בעצמו מסיים שאין לו להסיח וכו' כדי שמשעלה ברכת אכילת וכו' ודחוק לומר דגם אמירה זו הני מענין הסעודה כמו י"ל בר"ך. והקמב לא מצאתי לשים פוסק האי לשנא שקמב הקמבר, רק כתבו קריכה זו הוא זכור למקדש אבל לא הזכירו שיאמר זכור למקדש. ואולי לאו דוקא קמב הקמבר 'ואומר' 'ואוקלן' וכו', אלא שעריה מתחלה להחיל לאכל ואחר כך יאמר הנה זה. ולולא דמסתמינא הרי אטינא דצריך לומר בספסא: וטובלה בחרסת זכור למקדש הלל, וכלשון הש"ס וכל הפוסקים, והאי 'ואומר' הוא שטפא דלשנא, וצריך עיון: * בטבול ראשון בורא פרי האדמה? דעת מג"א ב"ה, דאם אין לו ממיני מרור רק תבואה שפארין אכלנו חרי"ו, אין קברך עליו ברפת הפזית כלל רק על אכילת מרור, גם בדין דידן שאוכלו קדם הסעודה, משום דאין בידו לאכלו פזית שהוא. וחקי"ע קמב דמברך עליו, מרואי לאכל בחמץ וכי"ע בו וכן כתב בהתח"ס וספר בהנהגותיו סימן תעג, עין שם, ודעתו יש לברך עליו שפיר גם בורא פרי האדמה' משום זה. והקמב דברי מג"א דבריהם הם משפטים קצת, דאי אינו ראוי לאכילה כלל אפי"ן אפי"ן יוצאין בהם ירי חוכת מרור, לפי מה שכתבנו לעיל בסימן תעג בשם הפוסקים דבדין בורא דבר מרואי לאכילה? ונאפשר משום דראוי לאכילה על"די איהו תחת, מקרי פרי אכילה, וכל"שפן לפי מנהגנו פה"ס שאנו אוכלים אותו מפרך, מקרי שפיר ראוי לאכילה, ואנו רואין פשה בגי'אדם טובלין בו פסם בכל השנה, ואם"ן על"פ"ל פנים מפלל ש"הכל' לא יצא, וכדלעיל בסימן זה במשנה בריכה סעיד"קסן ה, עין שם³⁰, ונאפשר עוד, מדחיבו רבנא לאכלו בפזית הנה, הרי

משנה ברורה

שבת וכו'²¹). ויש מקומות (יג) שאין נוהגין לשקע פלו, אלא בטבול מקצתו: (יד) ויאכלנו בלא הספה²². שהוא זכור לעבודת. (יז) ומפל מקום אם רוצה לאכל בהספה, רשאי: (טו) מצה שלישית. כדי לקדם מצה בשלשפן: (טז) וכוונה עם המרור²⁴. וצריך פזית מצה (טו) ופזית מרור. וטעם קריכה זו (טו) כדי לצאת דעת הלל, דסבינא לה דקמא ד"על מצות ומררים יאכלהו" בקדי הדי משמע, ומכל מקום, לצאת רק בנה ודי אכילת מצה ואכילת מרור אי אפשר בזמן הנה אפלו להלל, דכיון דמרור בזמן הנה דליכא פסח אינו רק מברכין, ועל"כן כשיאכלם בחדו אחי טעם מרור ומבשל לה לטעם מצה, שהוא מקראותי²⁵ אפלו בזמן הנה, ומשום זה צריך לאכל מתחלה כל אחד בפני עצמו, ואחר כך אוכל שניהם בחדו כדי לצשות זכור לזמן שהיה מקדש קמב והקריבו פסח, ואז לפי דעת הלל היו אוכלים מצה ומרור בחדו: (יז) וטובלה בחרסת. שפירי (ח) קריכה זו היא זכור למקדש פהלל, והלל הנה מקום מצות חרסת מרור זה שפריכה, שפיר לא הנה אוכל מרור קלל קדם קריכה זו. וגם בנה צריך לגער חרסת כמו במרור שאכל מקדש²⁶ [נאמר מרדכי]: (יח) דאין לטבול. טעמם, שכבר קים מצות חרסת בטבול ראשון, (יט) וגם אין לחש לאדם שבמרור זה פיון שאוכלו עם מצה בכריכה: (יט) וכן ראיתי נוהגין. עין באחרונים שהסכימו דהעקר בנה הדראוונה, ומפל מקום היכי דנהוג נהוג: (כ) ואומר. עין באור הלכה: (כא) כהנל. והפסחא אכלנו בהנהגה: "כן עשה הלל בזמן שביח המקדש וכו' הנה כונה מצה ומרור ואוכלם בחדו"²⁷. (ט) ויש שכתבו שצריך לומר "הנה כונה פסח מצה ומרור": (כב) ואוקלן בחדו. עין לעיל סעיף קטן ט שכתבנו שאין צריך לכלע בחדו רק להכניסם בפיהו בכת-אחת, (כ) והוא הדין הכא: (כג) בהספה. משום (כד) מצה שאוכל²⁸: (כד) כדי שמשעלה. ורוצה לומר, דהא עושין אנו זכור למקדש, ואז הנה עקר המצוה רק בכריכה, ולכן צריך שלא להפסיק, כדי שתחול הברכה על הכריכה. ומכל מקום אין זה אלא לתחלה, ובדיעבד (כז) אם סח פינתים אינו צריך לתור ולברך על הכריכה: ב (כה) אם אין לו ירקות וכו'. דלכתחלה צריך לקרית הפוסק ממיני מצה ומרור, דאי אפשר בנה (כז) לנהג כמו בשאר פעמים, לאכל בלי ברכה ולברך על אכילת מרור. אחר פזית מצה, דאחר שכבר מלא כרסו ממנו

שער הציון

הרגום: 1 הנהגה. (יג) פרי הדש, ודחויא דש"ס דבריה חרסת סגי להמית האדם ואינו אלא משום מצוה, זכר לפתוח²²: (יד) בית-יוסף ומג"א דבריהם ופרי חדש ומשפטים הג"א פסע"ק קטן יד: (טו) שערי תשובה בשם משוכת שאגת ארנה, וכן מסיק בספר מאגרי מרדכי בשם ב"ה ראשונים, עין שם: (טז) גמרא: (ח) אחרונים: (יח) לבש והג"א: (יט) עין שפ"ו וחקי"ע קמב: (כ) אליה נהג, וכן מסיק בבית מאיר, ולא כמג"א דבריהם: (כא) אחרונים: (כב) חק"ע קמב ושי"א: (כג) גמרא:

הלכות פסח סימן תעה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ט]

[הקנה לא קשיב הפסקה 31].

81) אמנם, לעיל (סי' תער ס"ק ד) הביא דעות לענין ברכת 'בורא פרי הגפן' שמברכה על כל כוס וכוס מטעם הפסק, משום שמהתחיל בקריאת ההגדה אסור לשנות.

[שעה"צ ס"ק ל]

[עין בפרי"מקדים מה שקתב עוד קנה"צ].

82) שם כתב (משנ"ב ס"ק ח) עוד נפקא מינה, שלדעת השו"ע שיעקר מצות המרור באופן זה הוא המרור שאחר המצה, כמו שכתוב 'על מצות ומרורים יאכלהו', צריך לאכול את המרור שאחרי המצה בפני עצמו כסדר סימני ההגדה, כיון שמרור זה הוא עיקר המצה, אבל לדעת הפוסקים שיעקר המרור הוא באכילה הראשונה, אין צריך לאכול את המרור שלאחר המצה בפני עצמו, שהרי את עיקר מצות מרור כבר קיים באכילת הכרפס, ובשביל מצות טבול המרור בחרוסת די אם יאכלנו למרור זה יחד עם המצה ביכורך, ויטבלנו אז בחרוסת, שהרי לדעת הרבה פוסקים גם את הכורך צריך לטבול בחרוסת, וכפי שכתב המשגיב לעיל (ס"ק יט) שכן נוהגים.

[בה"ל ד"ה בטוב]

[ועל-פלפנים 'שחל' קנהאי צריך לברך עליו 33].

83) וכן כתב בשעה"צ לעיל (סי' רה ס"ק ז) שטוב יותר לברך עליו 'שחל'.

ומלשוננו שכתב 'ועל כל פנים' שהיא בדרך צידוד ולא בלשון הכרעה, וכן הוא לשון הרעק"א 'ויש לומר', וכן מנה שכתב הטעם של אכילה חשובה בלילה הזה רק בצירוף הטעם הראשון שיש אנשים שאוכלים אותו מפורד ויש המטבילים בו פיתם כל השנה, דקדק השואל בשר"ת מנחת יצחק (ח"י סי' קיח) שאם לוקח למרור ירק חזרת הקדוש בקדושת שביעית, אם כן בזמנינו שאין אנשים רגילים לאוכלו מפורד, נחשב הדבר באכילה שאינה ראויה וכוהורדת הירק מקדושתו, ולכן אין לקחתו למרור, אמנם בתב שם, שכיון שאין הדבר אלא ספק ולא הכריע הבידול מה ברכתו, וכן לא ברור אם נחשב הדבר כהפסד פירות שביעית כיון שאוכלן

למצוה, ואף אם נחשב הפסד מימי אינו אלא מדרבנן כיון שאינו מפסידו לגמרי אלא שאינו אוכלו כדרכו, לפיכך הרי זה ספק דרבנן ומותר. הביא שם שאף דעת הגר"ח קניבסקי להתיר, ומשום שיש הרבה שאוכלים אותו מפורד כל השנה, וכן דעת הגר"שז אויערבך (הליכות שלמה פסח פ"ט ארחות הלכה הע' 320) להתיר לפוררו.

[משנ"ב ס"ק לג]

[עין שישניקים מיני מאכל, דרך אכילה פכה"צ].

34) ולענין מי שאינו יכול לאכול אלא על ידי צינורית וכדו' שהאוכל נכנס ישיר לגופו, הוביח בשר"ת מנחת יצחק (ח"י סי' יח) מדין זה שאינו יכול לצאת ידי חובת המצה, שכן אין זו דרך אכילה, והוא הדין לענין שתיה.

[משנ"ב ס"ק לד]

[שעל-פךחו קנהה גרונ' עדיף טפי וקמקפנן דמי 35].

35) בביאור הדבר כתב השו"ע הרב (טכ"ח), שבמצוות שאין בהן הנאת הגוף, אם לא התכוין למצוה הריהו כמתעסק בעלמא ואין עשייתו נקראת עשיית מצוה, אבל במצוות התלויות באכילה, כיון שיש במצוה הנאת הגוף, אם כן אף שלא התכוין הרי עשה מצוה, שכן גופו נהנה מהאכילה ואינו מתעסק שהרי 'נהנה', ולכן אפילו בלא כוונה יצא ידי חובתו.

ולענין ברכת המזון אחרי אכילה זו, כתב הרמ"א לעיל (סי' רד ס"ח) שאם אנסדו לאכול אינו מברך לאחריו אף על פי שנדהה, וביאר השעה"צ שם (ס"ק לח) שאף שמבואר כאן שידי חובת המצה יצא, הרי שאכילה באונס נחשבת אכילה, מימי יתכן שלא שייך לתת הודאה לקב"ה על כך, כיון שהיה על ידי כפייה. ועוד הביא (שם) שיש שכתבו שבאכילת מצוה אומרים שמן הסתם לאחר אכילתו נתרצה ולכן יצא ידי חובת מצוה, מה שאין כן באכילת רשות ולכן לא יברך ברכת המזון, ולדעה זו כתב שבכפיהו לאכול אכילה של מצוה הייב לברך אחר כך ברכת המזון, שהרי נתרצה לאכילה זו, דעת הגר"שז אויערבך (הליכות שלמה פסח פ"ט דבר הלכה אות צב) שהוא הדין לענין ברכת 'המוציא' וכן לענין ברכת 'על אכילת מצוה' תלוי הדבר בשני התרוצים הנ"ל.

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תַּעֲה תַעו

ביאורים ומוספים

[ביה"ד ר"ה לא יצא]

בשם פְּסַח פּוֹסְקִים דָּאִין לְחַלֵּק בְּהַכֵּי³⁶.

36) ובטעם הדבר כתב השו"ע הרב (סכ"ט), שכל מה שתיקנו חכמים כעין דאורייתא תקון.

[משנ"ב ס"ק לז]

שְׁהוּא עוֹשֶׂה מַצָּה הַמְצֻנָּה³⁷.

37) ולענין חיוב קטן באכילת מצה, כתב הרמב"ם (פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"י) שקטן שיכול לאכול פת מחנכים אותו ומאבילים אותו כוית מצה. וביאר הגרי"ג קרליץ (חוט שני פסח פ"ו ס"ק יג) שאף שעדיין לא הגיע להבנת ענין המצה, מ"מ כיון שיכול לאכול חייבים לחנכו לכך. אמנם אם אינו יכול לאכול כוית מצה משיעור הזמן של תוך כדי אכילת פרס, דעת הגרש"ז אייערבך (הליכות שלמה פסח פ"ט דבר הלכה אות פז) שיתכן שנחשב עריין כמי שלא הגיע כלל למצוות, כיון ששיעור הזמן הוא מעיקר המצה. והוסיף (שם סמ"ג), שבאופן שאינו אוכל את הכוית משיעור של תוך כדי אכילת פרס, אין לחנכו בברכות 'על אכילת מצה' ועל אכילת מרור.

ושיעור הזמן של תוך כדי אכילת פרס לענין קטן, דעת הגרש"ז אייערבך (שם אות פז) ושש"כ פני"ד הע' קל) שיש להקל בו ולהעמידו על הקל ביותר, דהיינו תשע דקות.

[שעה"צ ס"ק לט]

הַדְּלִיעִיל בְּסִימָן לַה. עֵץ שֶׁשֶׁם³⁸.

38) ששם מבריע בביה"ל (ס"ח ר"ה אם צריך) כדעות אלו. וכתב במשנ"ב שם (ס"ק כח), שהיינו דוקא בשעה שעוסק במצוה, כגון בשעה שהוא לובש את התפילין או עוסק בתיקוני האבידה, אבל אם כבר לבש את התפילין או שהאבידה מונחת במקום משומר, אף על פי שהוא 'מקייב' מצוה באתה שעה מ"מ חייב בקיום מצוות אחרות, כיון שאינו 'עוסק' במצוה.

ובטעם הדבר לפוטרו אף שיכול לקיים שניהם, כתב בביה"ל (שם) בשם הרי"ן, שכל העוסק במלאכת שמים לא חייבתו התורה לטרוח לקיים מצוות אחרות.

[משנ"ב ס"ק מא]

הִלְנוּ בְּדִיעְבָּר³⁹.

39) והוא הדין אם שח דיבר בתוך האכילה, כתב השו"ע הרב (ס"ח) שייצא. וביאר הנרי"ש אלישיב (קובץ פסקים ותשובות להגרי"מ גרוס ס"י ע אות ב) שאף על פי שאין הדיבור נחשב הפסק, מ"מ לא ידבר, שהרי לפי הירושלמי צריך לאכול בבת אחת, ואף על פי שאין זה מעכב, מ"מ צריך לאכול במהירות האפשרית.

וכן לענין הברכה, אף ששח בתוך אכילתו, כתב שאין צריך לחזור ולברך את הברכות, כיון שלא דיבר בין הברכה לתחילת המצוה, וכמבואר במשנ"ב לעיל (ס"י תלב ס"ק ו) לענין מי שהפסיק בדיבור באמצע הבדיקה, הוסיף המשנ"ב שם, שאם אכן דיבר בין הברכה למצוה דאי שצריך לחזור ולברך.

[משנ"ב ס"ק מב]

דְּצָרִיךְ שְׁלֵא יִשְׁקָה מִתְחַלֵּת אֲכִילָה רֵאשִׁינָה⁴⁰.

40) ובגדר תחילת האכילה, האם נחשבת מעת תחילת הלעיטה או מתחילת הבליעה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קיט אות ג) שמשמע מלשון החק יעקב (ס"ק כב) שמחשבים משעת הלעיטה והיינו משעה שמתחילה הנאת גרונו, וכן דעת הגרי"ש אלישיב

(הגדה של פסח הלילה הזה עמ' 19). מאידך, דעת הגרי"מ פיינשטיין (הגדה של פסח קול דודי יד ז) שאין משערין אלא משעת תחילת הבליעה, וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פט"ו תשובה יג) שאין הלעיטה בכלל חשבון הזמן של 'כדי אכילת פרס'.

[משנ"ב ס"ק מג]

מִהוּ שְׁעוֹר פְּרָס⁴¹.

41) שם (ס"ד) כתב השו"ע, ששיעורו הוא ארבע ביצים ויש אומרים שלש ביצים שוהקות, וכתב המשנ"ב שם (ס"ק ח) שבכל הדינים דאורייתא הולכים אחר המחמיר ובדינים דרבנן אחר המיקל, והשיעור של 'כדי אכילת פרס', כתב לעיל (ס"י פא ס"ק ג) שהוא לפי אפשרות האכילה של אותו מאכל, ואפילו מאכל הנועד לחינוקות, משערים לפי מה שיכול גדול לאכול מאותו המין.

ושיעור הזמן, דעת החזו"א (שיעורין של תורה, שיעורי המצוות אות ל) שנכון לכתחילה לחוש למה שצידד החתם סופר שלא ישהה יותר משתי דקות, ועל כל פנים יזהר שלא ישהה באכילת הכוית יותר מארבע דקות, ובשו"ת אגרות משה (אורח ח"ד סי' מא) כתב לענין ברכת המזון ששיעורו פחות משלש דקות, והערוך השלחן (ס"י רב ס"ח) כתב ששיעורו שלש או ארבע דקות, והכפ החיים (ס"י רי ס"ק ח) כתב שיש לחוש ולהחמיר בשיעור של ארבע דקות שהוא השיעור שרגילים לנהוג בו, וכן הורה הרב מברסק (הגדת מבית לוי עמ' קצג), וכן כתב הגרי"ח נאה (שיעורי תורה סי' ג סט"ו), וכן דעת הגרש"ז אייערבך (שש"כ פני"ד הע' קל, הליכות שלמה פסח פ"ט דבר הלכה אות פז) שלכתחילה יש לשער 'כדי אכילת פרס' בשיעור של ארבע דקות, שהוא השיעור שנוהגים הבריאים לשער בו. אמנם לגבי קטן וחולה, אפשר להקל שיכולים לאכול בשיעור הגדול של 'כדי אכילת פרס', שהוא תשע דקות, ובקצות השולחן (ס"י לו בדה"ש ס"ק ד) כתב ששיעורו הוא שבע דקות ויש אומרים שש דקות, ובשו"ת אור לציון (ח"ג פט"ו תשובה יג) כתב, שלכתחילה יאכלנו בתוך ארבע דקות, חקן או חולה שקשה להם לאכול מהר, יאכלו תוך שש דקות, ואם קשה להם יאכלו תוך שבע דקות, ולפחות בתוך תשע דקות.

[משנ"ב ס"ק מד]

אֶלְא פְּלִלְיָה הָרֵאשִׁוֹן⁴².

42) ואפילו אחר שאכל את שיעור הכוית, כתב הב"ח (סי' תעב ד"ה השמש) שבלילה הזה בכל אכילת מצה מקיים מצות עשה מן התורה והכל הוא מצוה אחת, וביאר בשו"ת אור לציון (ח"ג פט"ו תשובה יד) שהוא בגדר ריבוי בשיעורין במצות עשה, והוסיף, שלפיכך לא ירבה בלילה זה באכילת שאר מאכלים, כדי שיוכל לקיים מצוה זו.

[משנ"ב ס"ק מה]

מְצָנָה אִיקָא לְאֶכֶל מַצָּה קָל שְׁקָנָה⁴³.

43) והשיעור של האכילה בשאר הימים כדי שיושב אכילת מצוה, דעת הגרי"ג קרליץ (חוט שני פסח פ"ו ס"ק כג) שמסתבר שהוא דוקא בשיעור כוית.

[משנ"ב ס"ק מו]

עֵין בְּסֶפֶר בֵּית-מֵאִיר שְׁמִפְקָפֶק עַל הַמְּנַהֵג⁴⁴.

44) שהקשה, שכיון שעושה אותו מעשרין כמו במקדש, מדוע לא **המשך במילואים עמוד 36**

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תַּעֲה תַעו

פז פאר הגולה

צ בריתא פסחים
ליריד ק פשוט שם
סגורא קיב ר שם

(לח) וְאַחֲרֵיכֶן נִתְרַפָּא, חַיִּב לֵאכֹל אַחַר שְׁנֵיתַרְפָּא, לְפִי שְׂאוֹתָהּ אֲכִילָה הִיָּתָה (לט) מִשְׁעָה שֶׁהִיָּתָה פְּטוּר מִכָּל הַמִּצְוֹת: ו' [*] יֵאָכֵל פְּחָצֵי זֵית (מ) וְחֵזֶר וְיֵאָכֵל פְּחָצֵי זֵית (מא) יֵצֵא, וּבִלְבַד שְׂלֵא יִשְׁתַּח (מב) בֵּין אֲכִילָה לְחִבְרָתָהּ יוֹתֵר מִכְדֵּי אֲכִילַת (עו) פֶּרֶס (מג) וְעֵצֵן לְקַמֵּן סִימָן תְּרִיב סְעִיף (ג): ז' [*] אֵין חַיִּיב אֲכִילַת מִצֵּה (מד) אֵלֶּא בְּלִילָה הִרְאִישׁוֹן (יו) (מה) בְּלִבְד: הגה (מז) וְנִהְיֵי לְעִשׂוֹת עֲלֵשׁ מִצְוֹת שֶׁל סֵדֶר מַעֲשָׂוָה, וְכֵר לְלַחֲמֵי-הַדֹּרֶה, וְעוֹשִׂים בָּהֶם (יח) (יט) סִימָן לִידַע אֵינָה רֵאשׁוּנָה אוֹ עֲנִיָּה אוֹ שְׁלִישִׁית, וּמִנְיָחִים הִרְאִישׁוּנָה עֲלִינוּנָה וְהַשְׁלִישִׁית בְּמַחְתּוּנָה לְכִרְיָה, וְאִם שָׁנָה לֹא עָכַב (סד בַּשּׁם הַרְאִישִׁי), וְאִסְרִין אוֹתָם גַּם-כֵּן בְּסֵדֶר (כ"ו-ו רַבּוּדִים). וְאִם נִשְׁבְּרָה (מח) אַחַח מִקֵּן לוֹקַחִין אוֹתָהּ (יט) לְשִׁנְיָה, דְּבָלְאוּ כִּי פוֹרְסִין אוֹתָהּ (גאור). וְיֵאָף בְּלִילָה הִרְאִישׁוֹן (מט) יוֹצֵא בְּכֹזֵית. (ושַׁעוֹר בְּנֹזֵת, עֵצֵן לְקַמֵּן סִימָן תַּפּוּר):

תַּעוּ מִנְהַג אֲכִילַת צְלִי בְּלִיל פֶּסַח, וְבוּ ב' סְעִיפִים:

א *מקום (ב) (ב) שְׁנֵהְיֵי לֵאכֹל צְלִי בְּלִילֵי פֶּסַחִים אוֹכְלִים, מְקוּם שְׁנֵהְיֵי (א) שְׂלֵא לֵאכֹל אֵין אוֹכְלִין, גְּזֵרָה שְׂמָא יֵאמְרוּ בְּשׁוֹר פֶּסַח הוּא. יוֹבְכָל מְקוּם אֲסוּר לֵאכֹל (ב) שֶׁה צְלוּי (ג) בְּלוּ כְּאֶחָד בְּלִילָה זֶה, מִפְּנֵי

שְׁעִירֵי חֲשׂוּבָה

[*] אֵכֵל כְּחֵצֵי זֵית מוֹ, וְכַתֵּב בְּשׁוֹת שִׁי חַיִּיב סִימָן יח שֶׁאִם אֵין לוֹ בְּלִיל-פֶּסַח בֵּין חֵצֵי זֵית מִצֵּה אֵין חַיִּיב לֵאכֹל כֹּל דְּאֲכִילָה כְּנֹזֵת כְּשֶׁמַּע כו', ע"ש, וְכִיכ בְּסִפּוֹר גְּזֵי טַי סִימָן תַּעוּ, וְהַמְחַיִּב הִבִּיא קוּנָה תְּשׁוּבָה חֲכָם אֶחָד וְכֵן הוּא זֵיל הַלְּאָרִיךְ וְדַעְתוּ דְּכַמּוֹ לַעֲנֵן אֲסוּרִין חַיִּיש אֲסוּר מִהִית כְּמִוְכָן לַעֲנֵן מִצֵּה עֲכִיפ קַצַּת מִצֵּהה אִישָׁא. וְעֵצֵן לְקַמֵּן סִימָן חַסֵּב מִיש פְּנֵה:
[ב] שְׁנֵהְיֵי עַבְדֵּי. וְעֵצֵן בְּשׁוֹת יוֹתֵר עֲשִׂיב סִימָן כד דְּמַעֲרֵי גִיכ צְלָאוּ וְאִחִיכ בְּשִׁלּוֹ, וְעִישׁ בְּצִילֵי-קֶדֶר, וְכַחֲיִי כַתֵּב דְּאֶפְלוּ בְּשִׁלֵּי וְאִחִיכ צְלָאוּ צְלִי-קֶדֶר אֲסוּר מִשׁוּם פְּרִיאֵי-עֵינֵן, עִישׁ, וְכִיכ מַחֲיִב עֲשִׂים מְשׁוּבָה כַחֲיִי, וְעִישׁ שְׁפָתָה שְׁכָל דְּכֵר שְׁבַגְרָה שְׁלֵט בּוּ מְרַק אֲצִישׁ שְׁאֲסֵר-רֶפֶף מִצְטַמֵּק וְלֹא נִשְׁאָר לְחַלְחִיתֵי שֶׁל מְרַק אֵינוּ צְלִי אֵלֶּא תְּכַשִּׁיל וְתַמְרָה:

וימהו לצרף חולה קצת יש להקל בנות, מ"א, וכ"כ הח"י. אָכֵל הַפְּרִיחַ אוֹסֵר בֵּין

בְּאוֹר הַלְּבָה

בַּמָּה פּוֹסְקִים דְּאֵין לְחַלֵּק בְּהִכְיָה⁸⁶, אִם-יֵפֶן הוּא הָדִין בְּמִדּוֹ, וְאֶפְלוּ לְחִקְעֻקֵּב שְׁהוּא מְקַל בְּמִדּוֹר מִשְׁעִים שְׁהוּא מְלַתֵּא דְרַבְּנָן, מִכָּל מְקוּם בְּיוֹם-טוֹב שֶׁנִּי שְׁהוּא גַּם-יֵפֶן דְרַבְּנָן מוֹדֵה דְּאֵין לְהַקֵּל בְּאֵכֵל מִצֵּה וְסַבּוֹר שְׁאֵינוּ מִצֵּה, כִּי הִיכִי לֹא לִזְלוּלֵי בַּה: * אֵין חַיִּיב אֲכִילַת מִצֵּה וְכוּ'. וְמִי שְׁאֵין לוֹ מִצֵּה, לֹא יֵצֵא בְּיוֹם-טוֹב הוּן לְחַחוּם צְבוּר זֶה. וְצִילֵי-יָד עֲבוּרִים לְהַכִּיאוּ שָׂרִי, וְאֶפְשָׁר אֶף כְּשֵׁלֵא נָבִיא לוֹ כִּי אִם אַחַר חֲצוֹת [פְּמִיג בְּסִימָן תַּעוּ]:

הָדִין אֶפְלוּ לֹא הַפְּסִיק בִּינְתָּיִם, (מ) אֵלֶּא שְׁשִׁיָּה בְּאֲכִילַתוֹ אַחַח הַפְּזִיחַ יוֹתֵר מִכְדֵּי אֲכִילַת פֶּרֶס, אֵין מִצְטַרֵּף יַחַד וְאֵינוּ יוֹצֵא: (מא) יֵצֵא, הִנְיָ (מב) בְּרִיעֵבֶד⁸⁷, אָכֵל לְכַתְחֵלָה צְרִיף לֵאכֹל פְּזִיחַ בִּיחַד וְלְבַלֵּשׁ: (מב) בֵּין אֲכִילָה לְחִבְרָתָהּ, הַלְּשׁוֹן אֵינוּ מְדַקְדָּק בְּלִפְנֵי, דְּצְרִיף שְׂלֵא יִשְׁתַּח מִתְחַלֵּחַ אֲכִילָה רֵאשׁוּנָה⁸⁸ עַד סוֹף אֲכִילָה אַחְרוּנָה יוֹתֵר מִכְדֵּי אֲכִילַת פֶּרֶס, דְּזֶה אֵין נִחְשָׁב בְּכָלל אֲכִילָה: (מג) וְעֵצֵן לְקַמֵּן סִימָן תְּרִיב, מַהֵר שְׁעוֹר בְּרַס⁸⁹: ז' (מד) אֵלֶּא בְּלִילָה הִרְאִישׁוֹן⁹⁰. דְּכַתִּיב "בְּעֶרֶב הָאֲכִילֵה מִצֵּה", אָכֵל שְׁאָר כָּל הַלִּילוֹת וְכָל הַיָּמִים אֵינוּ מְזַהֵר אֵלֶּא שְׂלֵא לֵאכֹל חֲמִצָּה, וְאֶף דְּמַחֲבִיב לֵאכֹל פַּח בְּיוֹם-טוֹב, בְּדַמּוּכָה בְּסִימָן קַפּוּ, (מנ) יְכוּל לְצַאת בְּמִצֵּה עֲשִׂירָה, דְּהִנְיָ שְׁנִילוּשָׁה בְּמִי-פְּרוּחַת, אָכֵל לְחֵם עֵנִי אֵינוּ מַחֲבִיב מִן הַתּוֹרָה כִּי אִם בְּלִילָה הִרְאִישׁוֹן, וּמִשׁוּם סְפָקָא דְּיוֹמָא חַיִּיב לְדַיֵּן אֶף בְּלִילָה שְׁנִיָּה: (מה) בְּלִבְד, וּבְשֵׁם הַגְּרָ"א כְּתוּב דְּצִיל-כְּלִפְנִים מִצֵּה אֵיכָא לֵאכֹל מִצֵּה כָּל שְׁבַע⁹¹, אֵלֶּא שְׁאֵינוּ חַיִּיב: (מו) וְנִהְיֵי לְעִשׂוֹת וְכוּ'. עֵצֵן בְּסִפּוֹר בִּית-מֵאִיר שְׁבַבְקָק עַל הַמְּנַהֲגִי⁹², וּבְכַמְהָ מְקוּמוֹת בְּהִיּוֹם נִשְׁתַּקַּע הַמְּנַהֲגִי: (מז) סִימָן⁹³, וְאֵין לְעִשׂוֹת (מח) אִיתִית לְהַכְרָא, שְׁבַבְשׁוּבְרִין אוֹתָהּ הָיִי מוֹחֵק בְּיָוִם-טוֹב⁹⁴: (מח) אַחַח מִתֵּן, פְּרוּשׁ, אֶפְלוּ אִם (מט) הַשְׁלִישִׁית נִשְׁבְּרָה, וְאִם-יֵפֶן מְקַדִּימִין עֲכָשׁוּ הַשְׁלִישִׁית קֶדֶם לְשִׁנְיָה, מִכָּל מְקוּם מִשׁוּם הַקְּדַמְתָּה לְמִצֵּה אֵין צְרִיף לְאֶפּוֹת אַחְרָת: (מט) יוֹצֵא בְּכֹזֵית. עֵצֵן בְּסְעִיף א וּבְמִשְׁנֵה בְּרוּנָה סְעִיף-קֶטָן ט:

א (א) שְׂלֵא לֵאכֹל וְכוּ'. וּבְאֵלוּ אֲרֻצוֹת (ב) אֵין נוֹהֲגִין לֵאכֹל צְלִי בְּשִׁנֵי הַלִּילוֹת⁹⁵, וְאֶפְלוּ צְלִי-קֶדֶר [פְּרוּשׁ, שְׁנֵהְיֵי בְּקֶדֶרָה בְּלֹא מִים וְשׁוּם מִשְׁקָה, אֵלֶּא מִהַבְּשִׁיל בְּמַחְלָה הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ], אֶף-עַל-פִּי שְׁאֵינוּ דוּמָה לְצִלְתָּה הַפְּסַח, שְׁהַפְּסַח שְׁנֵהְיֵי בְּקֶדֶרָה פְּסוּל, אֶפְלוּ הִכִּי לֵשׁ לְאֲסֵרוּ⁹⁶ מִפְּנֵי מְרִאִית הַעֵצֵן, שְׂלֵא יִטְעוּ לְהַתִּיר גַּם צְלִי-אֵשׁ. וְאֶפְלוּ אִם בְּשִׁלּוֹ מִתְחַלְתָּה בְּמִים וְאַחֲרֵיכֶן עֲשִׂאוּ צְלִי-קֶדֶר לֵשׁ לְאֲסֵר מִטְעַם זֶה. וַיְמַהוּ, לְצַרֵּף חוֹלָה קַצַּת לֵשׁ לְהַקֵּל בְּנֵה. (ג) וְאִם הִנְיָ צְלוּי וְאַחֲרֵיכֶן בְּשִׁלּוֹ, סְתֵר לְכָל: (ג) שֶׁה. בֵּין שֶׁה כְּשִׁבִים (ג) אוֹ שֶׁה עַדִּים: (ג) בְּלוּ

שְׁעִירֵי חֲשׂוּבָה

(לח) כֵּן מְבַאֵר בְּרִין וְהַרְבֵּי הַמַּגִּיד: (לט) לְאֶפְיוּקֵי שׁוּמֵר אַבְדָּה [אוּ מִשְׁמֵר הַמַּת], אֶף דְּהוּא גַּם-כֵּן פְּטוּר אִזּוּ מְכַל הַמִּצְוֹת וְאֶפְלוּ יְכוּל לְקַיֵּם שְׁנֵיהֶם, אִם צְרִיף לְטַרַח אַחַר זֶה, לְדַעַת כַּמָּה פּוֹסְקִים, וְכַדְלַעִיל בְּסִימָן לַח, עֵצֵן שֶׁמֶס⁹⁷], אִם אֵכֵל אִזּוּ מִצֵּה יֵצֵא דְרִי חוֹבְתוֹ, דְּהוּא אִישׁ, אֵלֶּא שְׁאֵן לֹא חִיבְתוֹ הַתּוֹרָה מִפְּנֵי שְׁהוּא עוֹסֵק בְּמִצְוֹת אַחְרָת, וּמְכַל מְקוּם מִסְתַּפְקָא אִם יְכוּל אִזּוּ לְכַרֵּךְ בְּרַכַּת אֲכִילַת מִצֵּה אֲשֶׁר קִדְשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֵינוּ וְעֵצֵן וְכוּ' בֵּינֵן שְׁהוּא אִזּוּ אֵינוּ מִצֵּה עַל זֶה: (מ) כֵּן מִשְׁמַע מִסְתַּיִת סְפּוֹקִים, וְכֵן מוֹכַח דְּיוֹמָא דִּף פ צְבוּר ב' בְּשִׁישׁ דְּבוּר הַמְּתַחֵל 'כֹּזֵית', עֵצֵן שֶׁם: (מא) כֵּן כַּתֵּב מִגְּזֵי-אֲבָרְתָם בְּסְעִיף-קֶטָן ד, וְכֵן כַּתֵּב הַשִּׁישׁ בְּסְעִיף-קֶטָן יא: (מב) מִגְּזֵי-אֲבָרְתָם וְשִׁיא: (מג) רְמִיא בְּתְשׁוּבָה: (מד) אַחְרוּזִים: (מ) בְּלוּ מִמְּגַן-אֲבָרְתָם וְשִׁיא: (ז) מִגְּזֵי-אֲבָרְתָם וְעוֹד הַרְבֵּה אַחְרוּזִים, דְּלֹא כְּפִרֵי חֲשׂוּ: (ז) פּוֹסְקִים:

